

Gre za dostojanstvo

Ni dolgo tega, ko smo v našem listu poveljali pobudo Mladinske sekcije Slovenske skupnosti, katere glavni namen je omogočiti oziroma olajšati postopek za vrnitev popačenih priimkov v izvirno obliko. Šestdeset let bo kmalu minilo, odkar so fašistične oblasti začele na Primorskem in v Istri spreminjati, se pravi poitalijančevati priimke, s čimer so v nekaj letih v vseh občinskih matičnih knjigah kratkoma izgubili neitalijanski priimki, otroci, ki so se takrat rojevali, pa so že imeli novo, poitalijančeno obliko priimka. Cilj, ki so ga tokratne italijanske oblasti hotele doseči, je bil jasen: zbrisati vsako sled neitalijanstva v tedanji Julijski krajini in Istri ter na ta način moralno upravičiti priključitev Primorske kraljevi in nato fašistični Italiji, do česar je prišlo z vojno, to je z nasilnim dejanjem.

V tem trenutku še ne vemo, kakšen uspeh je imela že omenjena pobuda Mladinske sekcije Slovenske skupnosti. Količnik moremo ugotovljati na podlagi raznih uradnih listin in seznamov, pa smemo sklepati, da ima veliko, vsekakor preveliko število pripadnikov slovenske narodne skupnosti v Italiji še vedno »dučejevo« obliko priimka, se pravi takšno, kakršno so jim pred mnogimi leti vsilile takratne fašistične oblasti. Nekaj let po vojni je bila — vsaj na Tržaškem — dana možnost za vrnitev popačenih priimkov v izvirno obliko. Treba je bilo le napisati prošnjo na takratno Predsedstvo cone v Trstu, kot se je pod Zavezniško vojaško upravo imenovala Prefektura. Žal je takrat le majhno število prizadetih izkoristilo priložnost ter v opravičilo povečini navajalo razlog, češ naj nova oblast sama popravi, kar je bila prejšnja nezakonito naredila. S tem na zunaj načelnim stališčem pa se je dejansko uveljavil oportunitizem, ki traja še danes.

Najbolj žalostno pri tem je, da se mlajši rod — tudi tisti, ki zdaj že javno nastopa — brez vsakršnega sramu ali zadrege podpisuje in predstavlja z »dučejevim« priimkom, oziroma ne čuti potrebe, da bi to svojo osebno zadevo uredil tako, kot zahteva njegovo dostojanstvo. Vsak izgovor je iz trte izvit, saj tisti, ki so svojo zadevo uredili, lahko pričajo, da niso ne imeli ne čutili nobene zle posledice. Pa naj nam kdo zdaj ne navaja razloga, da mora to zadevo urediti globalni zaščitni zakon, kajti pod tem bi se spet skrival oportunitizem.

Vlada si je zdaj pošteno oddahnila

Člani rimske vlade in italijanska javnost so si pred dnevi lahko pošteno oddahnili. V Valtellini se postopno prazni umetno jezero, ki je nastalo zaradi ogromnega zemeljskega plazja in reki Addi prekinil tok po redni strugi. Oblasti so odredile evakuacijo nad 25 tisoč ljudi, tako da so popolnoma prazne številne vasi v dolini ter je bilo ogroženo samo mesto Sondrio. Iz umetnega jezera odteka vodapo strugi, ki so jo uredili z bagerji, reka nato nadaljuje svoj tok po stari strugi. Za ureditev razmer v opustošeni dolini je potreben izdatek 3 do 5 tisoč milijard lir.

Končala se je tudi zadeva s priprtimi talci v zaporu v kraju Porto Azzurro na Elbi. Zločinec Mario Tuti in njegovi pajdaši so v torek, 1. t.m., končno izpustili vseh 28 talcev in se predali. Šlo je za tragično avatnuro, ki se je za srečo dobro iztekla. Država ni popustila, saj ni sprejela zahteve zločinca, naj jim da na razpolago helikopter, s katerim bi zapustili zapor in otok Elbo.

Vlada si je upravičeno oddahnila, ker ni prišlo do prelivanja krvi, čeprav bo morala preiskava dognati, kako se je lahko zgodilo, da so zaporniki razorožili kar 20 paznikov.

Pretresljivi podatki

Dve milijardi in dvesto milijonov ljudi ne uživa verske svobode in svobode vesti. To je najbolj pretresljivi podatek, ki izhaja iz študije kostariške pravnice Elisabeth Odio Benito. Raziskavo je opravila za Podkomisijo Združenih narodov za preprečevanje diskriminacij in varstvo manjšin. Ta šteje 26 strokovnjakov in deluje v sklopu Komisije za človekove pravice.

Podkomisija je zasedala v Ženevi in obravnavala omenjeno poročilo. Nastalo je na podlagi vprašalnika o verski svobodi v posameznih državah članicah, ki ga je odposlalo glavno tajništvo svetovne organizacije že leta 1984, in pa na podlagi drugih

virov, saj je na vprašalnik odgovorilo v celoti le 51 držav, delno pa še 18 držav.

Vse države razen Albanije v svojih ustavah priznavajo versko svobodo in svobodo vesti, dejansko pa pregled stanja v posameznih državah kaže, da je število ljudi, ki iz verskih razlogov trpijo zapostavljanja, so žrtve nestrpnosti, fanatizma ali predsodkov, izredno visoko. Verska nestrpnost je posebno izrazita v Albaniji — proti vsaki veri — v Iranu (proti skupnosti Baha'i), v Pakistanu (proti muslimanski sekti Ahmadis), v Afganistanu (predvsem v šolskem sistemu), v Burundiju, kjer so

nadaljevanje na 2. strani ■

Jezik na Južnem Tirolskem

Zagovornik šestih prebivalcev Južne Tirolske, ki na ljudskem štetju leta 1981 niso izjavili, kateri jezikovni skupnosti pripadajo, odvetnik Dragogna, je v Bocnu prikazal vsebino sklepa Državnega sveta, katere obrazložitev je bila objavljena 27. avgusta.

Državni svet je pozval vlado, naj do 17. februarja prihodnjega leta izda določila, ki naj šesterici omogočajo, da poda resnično izjavo o lastni jezikovni pripadnosti. Dosedanja določila namreč na Južnem Tirolskem predvidevajo le tri možnosti, in sicer da se človek izjavi za Nemca, Ladinca ali Italijana. Državljeni, ki so se prito-

žili, pa so Slovenci, Hrvati ali narodnostno mešani, zato niso izjavili nič. Državni svet ugotavlja, da zakon ne more nikogar siliti, da izjavi neresnico, zato je treba tem državljanom omogočiti, da se izrečejo za pripadnike »mešane jezikovne skupnosti« ali pa »drugačne jezikovne skupnosti«.

Alternativna lista se je v Bocnu pritožila, češ da bi bilo treba celotno ljudsko štetje na Južnem Tirolskem spremeniti, medtem ko Državni svet obravnava le primere tistih, ki se niso opredelili, ne dotika pa se ostale problematike etničnega proporca, o katerem govori posebni statut Tridentinske-Južne Tirolske.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 6. septembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.15 Mladinski oder: »Skrivnost popljenega zvonika«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Radio oddih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na počitnice!; 15.00 Na obisku; 16.00 17. festival Steverjan '87; 17.00 Klasični album; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 7. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Osebnost; 9.00 Otroški kotichek: Ali jih poznaš?; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Milana; 12.00 Zapiski s poti; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Mešani zbor »Milan Pertot« iz Trsta; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Poezija slovenskega zapada; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 8. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Povejmo v živo!; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Mladinski zbor iz Maribora; 12.00 Pojdite z nami!; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Mladi mladim; 16.00 »Kakor od vetra se trese moje srce«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Večni sopotniki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 9. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Poti do branja; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Simfonični orkester RTV Ljubljana vodi Marko Munih; 12.00 Živozeleno. Oddaja o življenju z naravo; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Ženski zbor »Collegium musicum« iz Beograda; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 S poti po Afriki; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Literarne podobe: Obrazi in utrinki iz slovenske proze; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 10. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Osebnost; 9.00 Otroški kotichek: »Ogledalo resnice«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Kvartet violončelov: Matija Lorenz, Ivan Soštarič, Tanja Babnik in Klemen Hala; 12.00 Na obisku; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Diskorama; 16.00 Poezija slovenskega zapada; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Četrtekova srečanja: »Primorski emigranti od Soče do Mlade Soče«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 11. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Ne prezrimo!; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Violinist Tomaž Lorenz, pianistka Alenka Šček; 12.00 Na počitnice!; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Mešani zbor Vrtojba; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Iz filmskega sveta; 16.00 Razmišljanja ob slovenskih ljudskih pravljicah; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 12. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 »Bom naredu stazice« - oddaja iz Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Ko se obesi dan; pesmi za poletni čas; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Radio oddih; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Judje in katoličani

V Vatikanu se je končalo srečanje med devetimi visokimi predstavniki svetovnega judovstva in zastopstvom katoliške Cerkve. Izdan je bil skupen dokument, udeleženci razgovorov, ki so obsegali tudi daljši obisk pri papežu Janezu Pavlu II. v Castelgandolfu, pa so izrekli vrsto pozitivnih ocen o doseženih rezultatih.

V času, ko se se obnovile polemike med katoliškim svetom in Judi zaradi obiska avstrijskega predsednika Waldheima v Vatikanu, so visoki predstavniki obeh verskih skupnosti razpravljali o dvostranskem odnosu, o gledanju na Jude v katoliškem svetu, o samem Waldheimu, o odnosih med Sv. Sedežem in izraelsko državo.

Sklenjeno je bilo, da bo katoliška Cerkva izdala uraden dokument o koreninah antisemitizma in o sedanjih pojavih antisemitizma, kot tudi o razsežnostih in pomenu pokola Judov v drugi svetovni vojni. Pri sestavi dokumenta ne bodo sodelovali le strokovnjaki iz različnih držav, temveč — in to je velika novost — tudi judovski predstavniki.

Prvi osnutek dokumenta bodo obravnavali v Washingtonu decembra, ko bo tam katoliško-judovski mednarodni simpozij.

Judje so izrazili posebno občutljivost, ker Sv. Sedež in izraelska država nimata urejenih diplomatskih odnosov. Kardinal

Casaroli je na to odvrnil, da ni teoloških ovir za take odnose, pač pa so razlogi v težavnem položaju na Bližnjem Vzhodu. Vsekakor se Vatikan trudi za čimboljše razmerje.

Kardinal Willebrands pa se je zavzel za take stike med judovskimi in katoliškimi ustanovami, ki naj preprečijo možne nesporazumne ali nove težave. Judje in katoličani bodo morali skupno odpraviti tudi sledove predsodkov v pridiganju in pri puku.

—o—

BRITANSKI SOCIALNI DEMOKRATI

Britanski socialni demokrati so na svojem kongresu z veliko večino podprli predlog, da se začnejo pogajanja za združitev z liberalno stranko.

Ustanovitelj socialnodemokratske stranke Owen je bil tako dokončno potisnjen ob stran. Med člani je bil že pred časom referendum, ki je pokazal, da večina podpira zlitje z liberalci. Zato je Owen avgusta odstopil. Njegovi somišljeniki so predlagali nov referendum med članstvom, kar pa so delegati zavrnil in podprli predloge zagovornikov združitve.

PRETRESLJIVI PODATKI

■ nadaljevanje s 1. strani

preganjani katoličani, in drugod. Kar za deva komunistične države, je v poročilu rečeno, da je pet vzhodnoevropskih držav, ki jih Odio Benitova ne imenuje, v katerih so verniki zapostavljeni. Na Kitajskem so uradno dovoljeni le katoličani, ki so sprejeli režimu všečno Domoljubno Cerkev.

Poročilo, o katerem razpravlja Podkomisija Združenih narodov, trdi, da so ženske v krščanstvu, judovstvu in islamu zapostavljene, ker nimajo dostopa do duhovniške službe.

Kostariška pravica med drugim predlaga, da bi postal 25. november vsako leto Dan verske svobode. Na ta dan leta 1981 je namreč Skupščina Združenih narodov sprejela izjavo proti nestrpnosti do verujočih.

Zborovanje v Kanadi

V Québecu v Kanadi je v teku Drugo vrhunsko srečanje francosko govorečega sveta. Udeležujejo se ga predstavniki 41 držav, v katerih je francoščina materni ali vsaj najbolj razširjeni oziroma uradni jezik. Izbira kraja ni slučajna, saj je Québec glavno mesto francosko govorečega dela Kanade. Med udeleženci bosta francoski predsednik Mitterrand in ministrski predsednik Chirac, državnik iz Afrike in druge osebnosti.

Glasnik kanadske vlade je izrazil željo, di bi tudi francosko govoreče dežele osnovale tako meddržavno skupnost, kakršno imajo bivše britanske kolonije v Commonwealthu. Tudi Commonwealth bo imel prihodnje zasedanje v Kanadi, in sicer oktobra v Vancouvru.

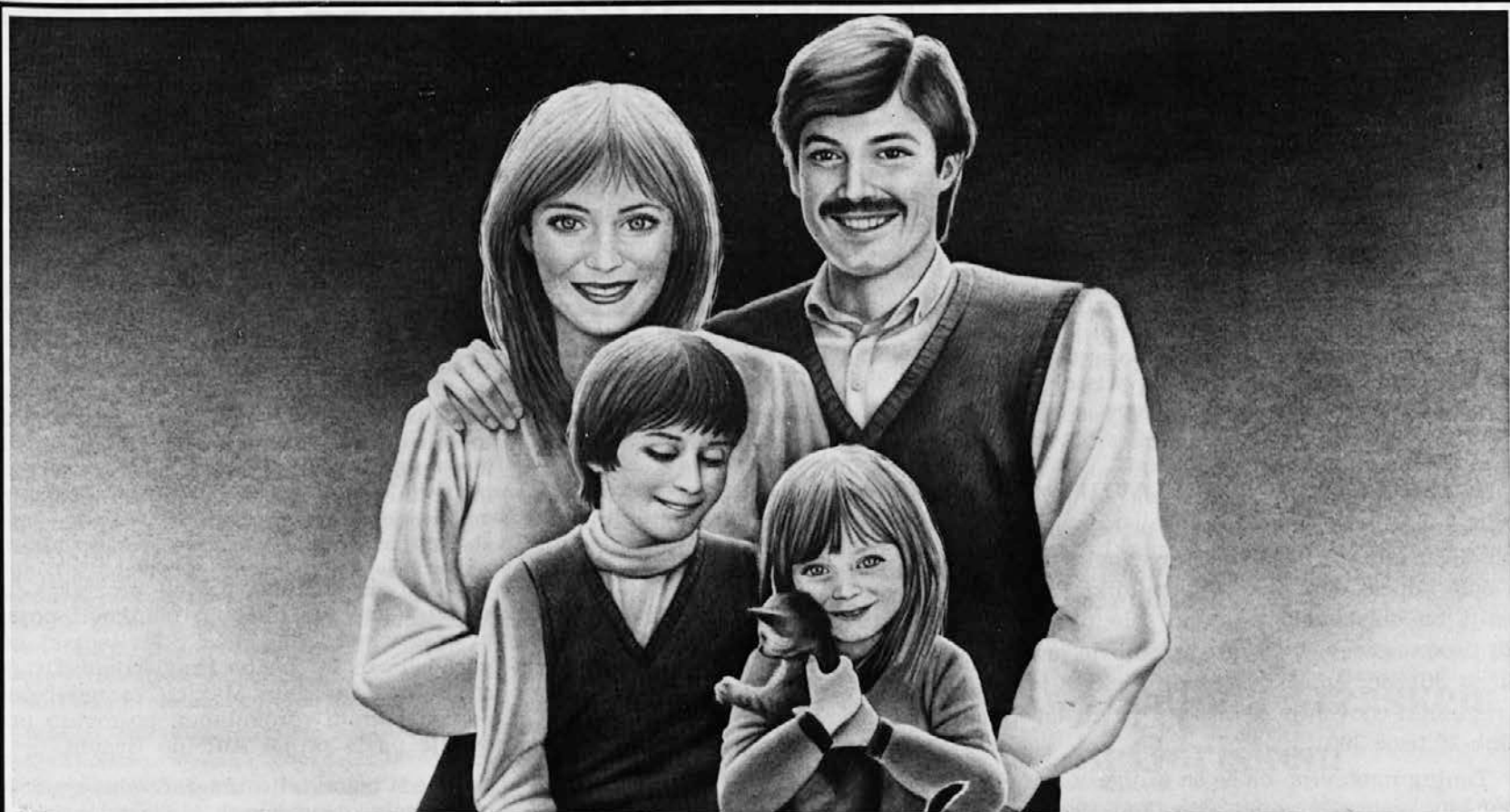
Nemška vohunka

Prizivno sodišče Severnega Porenja in Vestfalije v Zahodni Nemčiji je obsodilo na osem let zapora zaradi izdaje 51-letno Margaret Hoeke, ki je kot članica tajništva petih zahodnonemških predsednikov v teku petnajstih let posredovala sovjetskemu agentu strogo tajne dokumente.

Obtoženka je priznala dejanja, poudarila pa je, da jih je zakrivila iz ljubezni do agenta KGB-ja. To so sodniki upoštevali pri izreku kazni. Dejstvo pa je, da gre za eno najhujših vohunskih afer v Zahodni Nemčiji zadnja leta. Ta država pa je vohunsko izredno ranljiva. Dovolj se je spomniti osebnega tajnika kanclerja Brandta Guillaumea, ki je bil ravno tako vzhodni agent.

Hoekovo so razkrili avgusta 1985, ko je prišla na dan velika vohunska zadeva. Za Vzhodno Nemčijo je delal, kot se je izkazalo, celo vodja zahodnonemškega protiobveščevalnega oddelka, ki je zasledoval vzhodne vohune.

Hoekova, ki je bila od leta 1959 uslužbenka na predsedstvu republike, je kot osamljena ženska leta 1968 spoznala moškega, ki se ji je predstavil kot Franz Beker, dejansko pa je bil podtahnjen član KGB-ja. Postal sta ljubimca. Do leta 1983 mu je predajala tajne in zelo tajne politične in vojaške dokumente. Po razhodu s prijateljem pa je to nadaljevala proti plačilu. Tako je izdala sovražniku korespondenco med kanclerjem Kohlom in ameriškim predsednikom Reaganom, tajnosti NATA, zunanjepolitične načrte bonnskih oblasti in drugo.

ZANESLJIVOST PRIJATELJSKE BANKE

V življenju se zgodi, da v določenem trenutku finančna pomoč lahko reši velike ali male probleme. Mi to vemo, ker kmečke in obrtne hranilnice in posojilnice so nastale

pred več kot sto leti na pobudo preprostih ljudi, ki jim je bila družina prva in najvažnejša skrb. Zaradi tega pri nas nudimo osebna posojila za poročne stroške, za opremo stanovanja ali za nakup novega avtomobila. Pomagamo z ugodnimi posojili in finančnimi prispevki pri nakupu, gradnji ali obnovi hiše. Naše

hranilnice in posojilnice omogočajo plačilo raznih storitev (SIP, ENEL, plin), davkov, najemnin itd.; izplačilo plač in pokojnin. Dajejo strokovne nasvete kako najkoristneje naložiti vaše prihranke. Pri nas boste našli na pristočnost, učinkovitost, enostavno in hitro poslovanje,

na popolno pripravljenost rešiti vaše velike in male probleme. V kmečki in obrtni hranilnici in posojilnici ste v moderni banki in med prijatelji.

**KMEČKE IN OBRTNE
HRANILNICE IN
POSOJILNICE**

v Furlaniji-Julijski krajini

Tvoja domača banka

Manifestacije na Poljskem

V Gdansk, Varšavi, Wrocławu, Lubinu in drugih krajih na Poljskem so se somišljeniki Solidarnosti spomnili 7. obletnice podpisa sporazuma v Gdansk, ki je pomenil začetek svobodnega sindikata in krajšega obdobja bolj sproščenega ozračja v državi. Demokratizacijo so zatrli moskovski pritiski in vojaški udar.

V Gdansk je bila v stolnici maša, ki jo je daroval škof Golcowski. V pridigi je poudaril, da je bil sad »poletja ob Baltiku« podpis sporazuma med oblastjo in družbo, kajti sindikalno gibanje je predstavljalo dejansko ljudsko voljo. Podpirati je treba narodno spravo, a ravno tako zahtevati spoštovanje takratnih obvez.

Maše se je udeležilo 10.000 vernikov. Približno polovica se je potem v sprevedu predala manifestaciji v podporo Solidarnosti. Nastopila je policija in ljudi razgnala. Nekaj manifestantov je priprla.

1.500 somišljenikov Solidarnosti pa se je zbralo okoli Lecha Walese, ko je ta položil venec pred spomenik padlim delavcem, ki so leta 1970 postali žrtev policijske represije ob takratnih stavkah v Gdansk. Policija ni posegla.

TEŽAVE Z OSMICAMI

Na Tržaškem imajo osmice čisto drugačno podobo kot drugje. Osmice so namreč doslej tudi nudile možnost prigrizka in ne le pokušnje domačega vinskega pridelka. Po zadnjih novicah pa skuša tržaške kvesture omejevati dosedanjo prakso. Proti tem ukrepom, ki prizadevajo vinarstvo na Krasu, se je izrazil pokrajinski odbornik za kmetijstvo Marčelo Čok. Ta je opozoril, da je restriktivno tolmačenje zakona o osmicah zaskrbljiva stvar, ki seveda prizadene vse kmetijstvo na Tržaškem. Dejal je tudi, da bo potrebno s skupnimi močmi vplivati na pristojne oblasti, da prekličejo nove ukrepe glede osmic.

ŠOLSKO LETO V JUGOSLAVIJI

V Jugoslaviji se je 1. t.m. pričelo novo šolsko leto. V Bosni in Hercegovini so se šole odprle dan prej. V republiki Sloveniji bo obiskovalo osnovne šole okrog 220 tisoč učencev. V prvih razredih je približno 30 tisoč malčkov. Srednješolcev je v republiki Sloveniji 80 tisoč, v prvih letnikih 26 tisoč 300.

Tanjug ugotavlja, da so se knjige v novem letu podražile za 80 odstotkov, druge šolske potrebščine pa kar za 120 odstotkov. Poslati otroka v prvi razred pomeni potrošiti okrog 40 tisoč dinarjev.

DOMORODNE SKUPNOSTI

Na zasedanju Podkomisije Združenih narodov za preprečevanje diskriminacij in za varstvo manjšin v Ženevi so razpravljali o položaju domorodcev v obeh Amerikah, v Avstraliji in drugod.

Poročilo o njihovem velikokrat težavnem stanju je pripravila grška pravnica Daes Med drugim je predlagala, da bi bilo leto 1992, torej ob okrogli obletnici odkritja Amerike, na pobudo Združenih narodov Mednarodno leto domorodnih skupnosti.

MLADI RAZISKOVALCI V DEVINU

V petek, 28. avgusta, se je končal 7. mladinski raziskovalni tabor »Devin 87«. Trajal je dva tedna in so ga priredili Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), Odesk za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu, Društvo slovenskih naravoslovcev »Tone Penko« iz Trsta in Društvo mladih raziskovalcev. Tabor je potekal pod pokroviteljstvom devinsko - nabrežinske občine. Mladi raziskovalci, organizatorji in mentorji — skupno nad 60 ljudi — so bivali v prostorih Zavoda združenega sveta v Devinu, ki je dal na razpolago tudi svoje laboratorije — vse seveda proti plačilu.

V petek, 28. avgusta zvečer, so raziskovalci predstavili v prostorih osnovne šole v Devinu rezultate svojega dela. Večera se je udeležino tudi lepo število domačinov, ki so z zanimanjem gledali in poslušali, kaj so raziskovalci dognali iz pretek-

Praznik sv. Jerneja na Opčinah

Openska fara ima za svojega zavetnika sv. Jerneja. Poleg slovesne maše, ki je vsako leto privabila veliko Opencev k verskim slovesnostim, so letos dodali še nekaj pobud, ki naj bi ovrednotile to slavje. Že na predvečer je bilo vzdušje praznično, saj se je po Opčinah širil glas zvonov, ki so praznično pritrkavali. Slovesna maša je bila naslednji dan ob 9. uri. Pevci so na koru izvajali Vrabčevo mašo, liturgijo pa je ob somaševanju župnika Žerjala in kaplana Pohajača vodil dr. Janez Zdešar.

Letošnje praznovanje sv. Jerneja so na Opčinah obogatili s koncertom. Nastopili so nekateri udeleženci orgelskega tečaja, ki ga je priredila v Topolšnici Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta. Sodelovali sta tudi violinistka in sopranistka Aleksandra Pertot in čelistka Simona Slokar.

Ker je letošnje leto posvečeno Mariji, so teži koncerta postavili na Magnificat. Koncert je začel Andrej Pegan. Po prvi Frescobaldijevi Toccata je zaigral njegov Magnificat primi, secundi et sexti toni in Scheitov Magnificat, pri katerem je sopransko vlogo zapela Aleksandra Pertot. Marko Ozbič je nato zaigral Frescobaldijevo skladbo Ave Maris Stella. Sledila je skladba Das Magnificat Mariae J. Pachelbela. Prvo variacijo je zaigral Mitja Pernarčič, drugo pa Marko Ozbič. Pela pa je Aleksandra Pertot. Pernarčič je zaigral še eno Pachelbelovih Toccata, Marko Ozbič pa Zipolijevo skladbo Tre versi in Buxtehudejevo delo Preludij, fuga, ciaccona v C-duru. Buxtehudejev Magnificat noni toni je zaigral Andrej Pegan, ki je izvajal tudi Gigoutovo Toccato. Aleksandra Pertot je igrala violino v Corellijevi skladbi La follia, na orgle jo je spremljal Pegan, koncert pa je zaključila Sonata št. 4 Johana Sebastiana Bacha za violino in basso continuo. Nastopili so violinistka Aleksandra Pertot, čelistka Simona Slokar in organist Andrej Pegan. Koncert je privabil v cerkev veliko ljudi, ki so s svojo prisotnostjo izrazili priznanje za to novo pobudo v čast openškega farnega zavetnika.

Po koncertu je bila za cerkvijo družabnost, ki je pozno v noč podaljšalo praznovanje sv. Jerneja na Opčinah.

—o—

»SESTANEK Z NAŠO VESTJO«

»Sestanek z našo vestjo«, tako je župan Bojan Brezigar označil slovesnost, ki je bila v nedeljo, 30. avgusta, na devinskem gradu. Na prostornem grajskem dvorišču je devinski princ Karel Aleksander Thurn und Taxis podelil nagrade za dejanja dobre in človečanstva občanom, ki so v preteklem letu s kakim svojim dejanjem ali življenjem pokazali svojo dobroto. Nagrado je bil ustanovil princ Rajmund, v njegov spomin pa jo podeljuje njegov naslednik.

Nagrade so letos prejeli orožnik Giuseppe Racis »za hiter in učinkovit poseg pri reševanju mladeniča v življenjski nevarnosti« in še Nerina Fragiaco, Dragica Rebula in Lidia Mazzon za nesebično pomoč bolnim sorodnikom, posmrtno priznanje pa je prejel Antonio Bravin.

Pred podelitvijo nagrad sta navzoče nagovorila princ Karel Aleksander in župan Brezigar. Župan je v svojem nagovoru na prisotne goste spregovoril tudi nekaj besed o upravnih problemih v Devinu. Na slovesnosti v devinskem gradu je nastopil godalni trio.

Kraška ohcet

Dolge priprave, velika organizacijska skrb in širok odziv ljudi so prispevali k odličnemu uspehu letošnje kraške ohceti. Ves teden so svatje, ženini in nevesta ter njihovi »starši« sodelovali pri številnih starih običajih, ki so povezani z obredom poroke na Krasu. Najbolj praznično vzdušje je zavladalo v nedeljo, 30. avgusta, ko sta si ženini Pavel Purič in nevesta Ana Marija Baša obljubila večno zvestobo v repentaborski cerkvi. Letošnja ohcet je bila po mnenju organizatorjev zelo posrečena. Najbolj razveseljivo dejstvo pa je, da se je udeležilo skoraj 300 narodnih noš, med katerimi je bilo veliko mladine. Kaže, da postaja kraška ohcet tudi za mlajše generacije ne le zanimivost, ampak vrednota, ki temelji na trdni zgodovinski zavesti.

Poleg ženskih noš je bilo letos opaziti tudi več moških narodnih noš, kar spet potrjuje prejšnjo trditev. Zelo slikovito je bilo opazovati špalir narodnih noš, ki je sprejel novoporočenca na dvorišču pred cerkvijo. Praznično vzdušje pa se je nadaljevalo vse popoldne in še posebej pod večer, ko sta novoporočenca Pavel in Ana Marija uradno zaplesala in tako uvedla ples, ki se je nadaljeval ves večer do polnoči in čez.

Ves teden so v Repnu bile razne prireditve, ki so privabile precej ljudi, delovale pa so dobro založene osmice, ki so privabile žejne in lačne udeležence letošnje kraške ohceti. Novoporočencema želimo na skupni življenjski poti veliko sreče in veselja.

Prejeli smo

OB PRESTOPU MARKA LOKARJA K STEFANELU

Naši športni delavci so poletne mesece izkoristili za zaslužen oddih. Ena sama novica je občasno razburjala slovensko športno javnost in zlasti privrženca Jadrana, se pravi, kaj misli eden najperspektivnejših košarkarjev Marko Lokar. Italijanski dnevnik je — upali bi si trditi — s točno preračunano časovno izbiro objavljala tendenciozne informacije o njegovem prestopu k Stefanelu, o lastništvu tega igralca itd., to vse, da ustvari videz, da je pravzaprav že vse odločeno o njegovi bodočnosti, ki naj bi bila odsej v rokah »velikega« Tanjeviča. Bližal se je čas, ko je bilo treba dokončno odločiti o prestopu igralcev. V našem slovenskem dnevniku smo prvič zasledili razmišljanje košarkarskega dopisnika, ki je povzročilo tudi polemično reakcijo. To je bilo tudi vse poleg izredno kratkega skupnega tiskovnega poročila, ki je obvestilo javnost, da je za Lokarja veljavno solastništvo dveh tukajšnjih najkvalitetnejših košarkarskih društev (Stefanela in Jadrana) in da bo v prihodnji sezoni nastopal za italijansko moštvo.

Zaman smo pričakovali eno samo besedo, ki bi obrazložila to stanje. Popoln molk tako s strani Stefanela kot Jadrana. Prepričan sem, da si Jadranova publika kaj takega ni zaslužila!

Živo sta nam v spominu velik odmev in vrsta sestankov ožjega in širšega odbora Jadrana ob prestopu Borisa Viteza, izkušenega igralca, ki je mnogo dal naši košarki, od moštva v **C ligi** v moštvo v **A ligi**. Brali smo celo javno izpoved tega atleta, ki je želel »ujeti zadnji vlak«, ki vodi v profesionalizem! Tokrat pa nič! Prepričani smo, da je bila odločitev Jadrana dobro premišljena in rekli bi nujno takšna, glede na okoliščine, ki so do tega privedle. Pričakovali pa bi vsaj besedo neposredno zainteresiranega, saj je vsem dobro znano, kje je pričel z igranjem, kam je prestopil, ko je bil še zadnje leto prost (to je ne življenjsko vezan na eno društvo), koliko truda in denarja je stalo našo združeno košarkarsko ekipo, da je dve leti igral spet med nami in tam zlasti v zadnji sezoni postal »mali zvezdnik« ter končno, da se je sam odločil, da iz prvenstva v B2 ligi prestopi k ekipi B1 lige.

Vse to bi, po mojem, zahtevalo vsaj krajšo obrazložitev slovenski športni javnosti, in ne le športni, saj so tudi igralci Jadrana — kot naši politiki — ljudje, ki nekaj dolgujejo javnosti.

Vsekakor želimo, da bi se tudi ta naš igralec kar najbolj uveljavil v krogih, ki mu najbolj ustrezajo.

n. k.

PREZGODNJA SMRT KIPARJA NEGOVANA NEMCA

V kulturnih krogih na Goriškem — tu in onstran meje — je globoko odjeknila vest, da je v bolnišnici v Ljubljani v sredo, 26. avgusta, umrl akademski kipar Negovan Nemeč. Bilo mu je komaj 40 let. Še pred nekaj meseci je bil povsem zdrav, poln ustvarjalne volje in poln načrtov. Posledice nesrečnega padca na Kekcu, kamor je bil pospremil svoje bližnje, so bile tako hude, da mu zdravniki, kljub velikemu trudu in prizadevanjem, niso mogli rešiti življenja.

Pokojniki je bil doma iz Bilj pri Novi Gorici. Šolo za oblikovanje je dovršil v Ljubljani, kjer je tudi obiskoval Akademijo za likovno umetnost in diplomiral pri prof. Slavku Tihcu. V domačem, ožjem kulturnem okolju je kmalu razvil zelo intenzivno kiparsko dejavnost, kot pričajo njegove številne umetniške stvaritve. Obvladal je oblikovanje v lesu, glini, železu in zlasti kamnu. Ustvarjal je skulpture manjših dimenzij, prav tako pa tudi večje, spomeniškega značaja. Motivi so bili raznovrstni; v mali plastiki je še posebej značilen ciklus, izdelan iz belega kararskega marmorja z mikavnimi upodobitvami nekakšnih cvetov in brstov. Nekatero nove rešitve je uvedel tudi v pojmovanje spomeniške plastike, kar pričajo na primer spomeniki na Gradišču nad Prvačino, v Renčah, Desklah, na Trnovem, v Rožni dolini, Šempetru itd. V

Podgori pri Gorici je skupaj z arh. Jožtom Cejem zasnoval spomenik padlim v narodno osvobodilnem boju, za osnovni šoli v Sovodnjah in Rupi pa doprsna kipa Petra Butkoviča - Domna in Ivana Preglja.

Plodno je bilo tudi njegovo sodelovanje s Klubom starih goriških študentov, za katerega je v realističnem slogu izdelal več doprsnih kipov pomembnih primorskih javnih delavcev, kot so na primer Lojze Bratuž, Ivan Trinko, Josip Vilfan in Engelbert Besednjak.

Zaradi nenavadne nesreče je Negovan Nemeč moral pred dvema mesecema za vedno odložiti kiparsko orodje, kar pomeni hud udarec za slovensko likovno kulturo. Njegov pogreb je bil v petek, 28. avgusta, v Biljah.

—o—

Tečaji na Tržaškem in Goriškem

Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje prireja v šolskem letu 1987/88 sledeče tečaje:

Pokrajina Trst:

1. Drugi letnik tečaja s kvalifikacijo za tehnične uradnike (900 ur);
2. Drugi letnik tečaja s kvalifikacijo za kamnoseke (1200 ur);
3. Prvi letnik tečaja s kvalifikacijo za tehnično upravne uradnike (1100 ur);
4. Izpopolnjevalni tečaj za programerje elektronskih računalnikov (175 ur);
5. Izpopolnjevalni tečaj za personal computing (160 ur);
6. Izpopolnjevalni tečaj za gostinstvo (400 ur);
7. Tečaj ažuriranja za vodenje zadrug (600 ur);
8. Izpopolnjevalni tečaj za dopisnike v angleščini (150 ur);
9. Izpopolnjevalni tečaj za knjigovodstvo - IVA ter mehanizirano knjigovodstvo (130 ur);
10. Tečaj vinogradništva - občina Zgonik (60 ur);
11. Tečaj čebelarstva za začetnike (60 ur);
12. Tečaj za splošno živinorejo (30 ur);
13. Tečaj za gojenje aktinidije (30 ur).

Pokrajina Gorica:

1. Prvi letnik tečaja s kvalifikacijo za dodeljene prodaji (1000 ur);
2. Tečaj s kvalifikacijo za strojepisje (350 ur);
3. Tečaj marketinga (60 ur);
4. Tečaj za vrtnarstvo (40 ur);
5. Tečaj za varstvo vinske trte in drugih rastlin-fitopatologija (30 ur).

Vpisovanje in podrobnejše informacije do 18. septembra:

v Trstu — na sedežu Zavoda, ul. Ginnastica 72 (Dijaški dom), tel. 577941; na sedežu Kmečke zveze, ul. Cicerone 8/B, tel. 62948 (za tečaje iz kmetijstva);

v Gorici — v Slovenskem dijaškem domu, ul. Montesanto 84, tel. 83495.

NESREČA V JUŽNOAFRIŠKEM RUDNIKU

Reševalci v rudniku južnoafriškega središča Wellkom, v katerem je prišlo do hude nesreče, so obupali. Nobenega upanja ni več, da bi našli pri življenju kolege v rudniku. Smrtnih žrtev naj bi bilo skupno 47. Pet trupel so reševalci prinesli na dan že prej, ko so našli pri življenju pet rudarjev. Dvigalo, s katerim so se nesrečni delavci peljali v globino, pokriva skoraj 40 metrov zemlje in je torej razumljivo, da ni nihče preživel. Še vedno pa ni bilo pojasnjeno, če je v rudniku prišlo do eksplozije ali do okvare na dvigalu. Slednjo možnost vsekakor izključujejo. Ravnatelj obrata je ohranil še trohico upanja. Dejal je namreč, da bi se dvigalo lahko ustavilo v globini 900 metrov. Če je tako, bi še kak rudar ostal pri življenju.

Folklorne skupine so navdušile goričane

Letošnja mednarodna folklorna prireditve je navdušila številno občinstvo, ki se je zbralo v nedeljo, 30. avgusta, v Gorici, da bi sledilo mimohodu folklornih skupin in njihovem nastopu na osrednjem trgu. Organizatorji so letos povabili v Gorico tiste skupine, ki so se v preteklih letih uvrstile na najboljša mesta. Šlo je torej za nastop najboljših skupin iz Evrope, a letos tudi iz Nove Zelandije in Bolivije, kar je dalo prireditvi medcelinski značaj.

Komisija, ki je ocenjevala nastopajoče skupine, ni imela lahkega dela. Največ točk je dosegla skupina Città di Oristano

s Sardinije, na drugo mesto so se uvrstili Madžari, na tretje mesto folklorna skupina Jedinstvo iz Splita, Rezijanska folklorna skupina pa je dosegla četrto mesto.

Prireditve je po mnenju organizatorjev letos lepo uspela, pomembno pa je predvsem dejstvo, da nastopajoči člani folklornih skupin z veliko ljubeznijo in vztrajnostjo zbirajo in poustvarjajo ljudsko umetnost, ki je marsikje že pozabljena, spet drugje, kot na primer v Režiji, pa še vedno plodna in ustvarjalna, kar dokazuje, da je ljudska umetnost tudi danes živa in navdušuje ljudi.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Duhovnik in pesnik Štefan Tonkli

Dne 9. avgusta je v goriški bolnišnici Usmljenih bratov izdihnil duhovnik in pesnik Štefan Tonkli. Rodil se je leta 1908 v Breginju nad Kobaridom, tik ob nekdanji avstrijsko italijanski meji v čvrsti kmečki družini s številnimi otroki. Njegov priimek razodeva — in rajnki je to tudi potrjeval — da so predniki prišli s Tirolskega, verjetno takrat, ko so briksenski grofje imeli v posesti tudi precejšen del goriške dežele in vanjo naseljevali svoje Tirolce, da bi tu trebili gozdove. S Tirolskega imamo še danes priimke Šorli, Čebokli, Tonkli, Šavli, Kemperle, Kusterle in podobne s končnico -li ali -le. Vsi ti prišleki so se kajpak že zdavnaj asimilirali ne le jezikovno, ampak — po ženitvah — tudi biološko in ideološko.

Pri osmem letu starosti je skupaj z družino že izkusil izgnanstvo na Siciliji. Tonklijevi in še neka druga družina iz Breginja so namreč kmalu po italijanski zasedbi prišli v spor z vojaško oblastjo in so bili zato oboji deportirani. Po dolgih prošnjah so se čez dobro leto smeli vrniti domov. Ob prodoru kobariške fronte se je Breginj vrnil v avstrijske roke, zapuščen italijansko strelivo na robu vasi pa je v rokah radovednih otrok eksplodiralo. Ubite otroke so pokopali, ranjene odpeljali na vojaških vozovih čez gore in potem z vlakom v razne bolnišnice, ranjenega Štefana nič bliže kot na Gornje Štajersko, kjer so bila begunska taborišča, in starši dolgo časa sploh niso vedeli, kje je sin na zdravljenju.

Po vojni so starši talentiranega fantiča poslali v srednje šole, kakor že prej starejšega brata Antona. V tistih letih je bilo kar nekaj navadnega potovati v Jugoslavijo brez potnega lista, peš po skrivnih stezah. Mali Štefan je v spremstvu starejšega spremljevalca pripotoval od Breginja do škofovih zavodov v Šentvidu pri Ljubljani — v copatah, po preizkušeni hribovski navadi. Ne vem, zakaj je po četrti gimnaziji pustil Zavod sv. Stanislava in vstopil v peti razred na takratni »Prvi državni humanistični gimnaziji« v Ljubljani. Nastanil pa se je v Marijanišču. Bil je zelo miren fant, nikomur ni skalil vode, bolj redkih besed, toda izredno duhovit, odličen študent, veliko je bral, obiskoval prstovoljne tečaje tujih jezikov — ruščino, francoščino, italijanščino, stenografijo, le malo je sodeloval pri pevskem zboru in pri raznih notranjih zavodskih klubih in kulturnih »odsekih«, pač pa je kot konkurenco uradnemu literarnemu periodiku marijaniških študentov z imenom »Plamen« pisal ter izdajal svoj lastni bilten z imenom »Ščur«. Predstavil ga je kot politično kulturni list. Iz rok v roke smo ga brali rajši kot gosposki Plamen, ker je bil prava mojstrovina satire, humorja, duhovitosti.

Po sedmi gimnaziji ni več ponovil običajne formalne in lepo napisane prošnje za »nastopno leto« v Marijanišču in je vodja tega mešanega konvikta gimnazijcev, učiteljskihnikov, tehnično šolskih in še ne vem kakšnih študentov — to je bil stolni prošt in predsednik znanega katoliškega založništva (KTD) Andrej Kalan — vzdihnil: »Tonkli ni ponovil prošnje za prihodnje leto«.

V osmi gimnaziji je torej Štefan Tonkli stanoval samostojno izven konvikta — in precej zahajal v gledališče. Če se prav spominjam, so mu

bile že v tistih letih nekatere pesmi objavljene v Mentorju.

Po maturi je ostal v Italiji, čeprav takrat Mussolini še ni ustavil potnih listov za študij v jugoslovanskem inozemstvu. Odločil se je za študij teologije in za duhovniški poklic. Vstopil je v goriško Centralno semenišče. Njegova odločitev je bila zelo podobna Gregorčičevi.

Iz Gorice je pošiljal Francu Saleškemu Finžgarju svoje sonete in druge pesmi za Družino, ki jo je imenovani pisatelj urejeval. Mene pa je pooblašal, da sem zanj hodil inkasirat honorar. Finžgar mi je ponovno dejal: »Da, da ... bom objavil ... tole pesem, pa tole tudi, ono kdaj pozneje ... Mladenič kaže, da! kaže pesniški talent ... Honorar? Za sonet je honorar petindvajset dinarjev ... Pa naj bo nekaj več, trideset, petindtrideset, ker je mladenič študent in ker je od tam dol, iz Gorice ...«

Tam nekje okrog nove maše je bil že priznan kot pesnik po božji volji, pesnik zares. Prav za novo mašo mu je politik dr. Janko Kralj v čestitkah k posvečenju napisal tele besede: »Kdo naj Vam za novo mašo posveti kaj lepih verzov, kot je navada, ko ste pa Vi edini naš pesnik na Goriškem!«

DRAGA '87

OPČINE - FINŽGARJEV DOM 4. - 5. - 6. septembra 1987

Petek, 4. septembra 1987

Ob 17.00 predavanje: GOD BLESS SLOVENIA.

Sobota, 5. septembra 1987

Ob 16.00 predavanje: S PREŠERNOM POD JUŽNIM KRIŽEM.

Nedelja, 6. septembra 1987

Ob 10.30 predavanje: KRŠČANSTVO IN ESHATON

Ob 16.00 predavanje: POT V OBLJUBLJENO DEZELO.

Nedeljska služba božja bo ob 9. uri v parku na prostem.

Kot dušni pastir je služboval predvsem v Brestovici na Krasu in nato v Grahovem v Baški dolini. Leta 1946 se je smatral za tako ogroženega, da se je preselil v Gorico. Tu je bil leto dni zaposlen v škofijski gimnaziji Malega semenišča kot učitelj klasičnih jezikov in slovenščine, potem leto dni v Alojzijeviču kot prefekt. Ni hotel optirati za ohranitev italijanskega državljanstva, zanimal se je pri svojem gimnazijskem sošolcu profesorju Baragi v Trstu za morebitno poučevanje na slovenskih srednjih šolah v Trstu, toda absolutorij ali diploma teološkega inštituta ni zadostoval birokratskim zahtevam, zato ni vložil nikake prošnje in se je odpravil v emigracijo v Argentino.

Po petnajstih letih se je vrnil iz Argentine, si izposloval spet italijansko državljanstvo ter bil župnik v Mavhinjah, potem pa kot upokojenec bival v Zavodu Svete Družine v Gorici in opravljal liturgične funkcije v zavodski kapeli za vse frančiškanske redovnice in njihove stare ter mlade hišne goste.

Pesniška žila mu ni usahnila niti na starost. V mladosti je izdal zajetno zbirko pesmi pod psevdonimom Venceslav Sejavec, nato je bolj poredkoma objavljala spet v periodičnih publikacijah, po zadnji vojni smo še v Gorici prejeli od njega novo samostojno zbirko, v Argentini je mnogo njegovih novih verzov objavilo Duhovno življenje, ob smrti matere je dal natiskati sonetni venec v njen spomin, po povratku v Evropo se je oglašal tu in tam v Katoliškem glasu in v Mohorjevem koledarju, predvsem pa nas je presenetil s celo vrsto novih pesniških zbirk, ki so premalo znane in premalo brane. Plemenito nas je nanje opozoril slavist profesor Martin Jevnikar z ugodnimi ocenami. Zadnja zbirka dvesto sonetov, kot prejšnje v samozaložbi, pa se mu ni posrečila in jo je umaknil iz »prometa«.

Rajni Štefan Tonkli je bil zelo soliden duhovnik in vesten dušni pastir, zelo discipliniran človek, skromen in obziren, nikjer in nikdar ni silil v ospredje, trd narodnjak, svobodoljubnega mišljenja in tankovesten demokrat. Preizkušnje je znal prenašati stoično, vseskoz realist, na videz skoraj brez vsake čustvenosti, pač pa je znal za vsako priliko in nepriliko razdajati svoj hladni, a vedno prikladni, čeprav včasih tudi jedki humor.

Nekateri primeri omenjenih lastnosti rajnega duhovnika, pesnika in misleca nam odkrivajo tudi kaj sličic iz naše dramatične preteklosti. Vredno jih je novim rodovom povedati.

Ko je bil rajnki v zaporu, ob italijanskem napadu na Jugoslavijo, in z njim rajnki mladi duhovnik Ernest Bandelj (pozneje barbarsko ubit od četnikov), je ta slednji razbijal po vratih jetniške celice in kričal, zakaj tako grdo ravna jo z njim, nedolžnim in poštenim človekom. S kričanjem je prikral karabinjerskega podčastnika, ki je pol ogorčen in pol usmiljeno vprašal, kaj hoče: Bandelj zatuli: »La libertà!« (svobodo!) »in pa, vsaj malo vode, da se umijem — in da jo pijem, ker sem umazan in žejen. Sploh pa: zakaj sem aretiran ...« In podobne pritožbe. Karabinjerski podčastnik ga je skušal pomiriti in nato vprašal sojetnika Tonklia: »E Lei, reverendo, ha anche qualche lamentela, ha bisogno di qualche cosa?« (Pa Vi, častiti / Tonkli /, imate tudi Vi kako pritožbo ali česa potrebujete?) Tonkli pa: »Nič se ne pritožujem, ničesar ne potrebujem.« Podčastnik ponovno sili vanj: »Povejte, le povejte, če Vam gre kaj narobe!« Tonkli spet: »Hvala! Nič, prav nič.«

Ob birmovanju v Opatjem Selu še pred vojno je bil navzoč tudi brestoviški »gospod«, namreč Štefan Tonkli, poleg drugih bližnjih duhovnikov. Nadškof Margotti je imel s seboj tudi prijatelje in takratnega začasnega generalnega vikarja, ki ga je bil pripeljal s seboj od nekod iz notranjosti, monsignorja Felicija po imenu. Pri skupnem kosilu je Felici med drugim načel vprašanje, naj bi župniki naučili slovenske otroke moliti latinske molitve, in polagoma naj bi sploh tudi Slovenci enako Italijanom recitali vsaj v cerkvi latinske molitvene obrazce. Oglašil se je Tonkli: »Kaj bi z latinščino, ki jo naši ljudje ne razumejo!« Felici pa je vztrajal takole: »Nič zato, če ne razumejo. Molitev bo na ta način še bolj mistična.« Tonkli pa tudi ni odnehal: »Monsignor, naučite se Vi moliti slovenski Očenaša in ga po slovensko molite vsak dan, da bo Vaša molitev bolj mistična.«

Tonkli, ki je rad pripovedoval epizodo, si ni nikdar predstavljal, da bi se ta rimski monsignor mogel kdaj spreobrniti od svojega nacionalizma. In jaz sem mu v življenju pozabil povedati nekaj tolažilnega. To isto epizodo sem namreč pri-

Duhovnik in pesnik Štefan Tonkli

■ nadaljevanje s 6. strani

povedoval nadškofu Pangraziju pri prvem skupnem srečanju slovenskih duhovnikov z njim v Štandrežu. Nadškof Pangrazio je pozorno poslušal, se začudil in toplo vzkliknil: »Glejte, pred prihodom v Gorico sem v Vatikanu imel priliko govoriti prav s kardinalom Felicijem (nekdanjim monsignorjem na birmi v Opatjem Selu) in tudi on mi je dajal informacije in navodila za novo službo v goriški škofiji. Posebej me je opozoril na slovensko manjšino in mi je izrecno o slovenskih duhovnikih govoril zelo pohvalno.«

Z duhovitim stoicizmom nas je rajnki Tonkli zabaval več mesecev pred svojim odhodom v Argentino. Hotel je pokazati, da se je že v Gorici vživel v argentinsko bodočnost. Takole je govoril, mirno in hladno: »Mi Argentinci imamo 50 milijonov glav goveda, dvajset milijonov konj, dva milijona kvadratnih kilometrov površine, imamo v žilah toliko in toliko indijanske krvi, pridelujemo to in to, naš predsednik države Peron skrbi za lepo in slabo vreme, njegova žena skrbi za blagor ljudstva ... itd.«

Toda ko smo ga pospremili na goriški kolo-dvor, da se odpelje v Genovo na ladjo, je odpo-vedal njegov stoicizem, odpovedala njegova ne-ugnana duhovitost. Udrle so se mu solze. Ves čas čakanja na peronu in potem ob oknu v vagonu so mu še polzele po licih.

Ko se je po petnajstih letih vrnil v Evropo in na slovenska tla, je bil precej spremenjen. Duhovit kot prej, narodnjak, zagrizen še bolj kot prej, toda trpek, tudi manj družaben kot prej. Postajala je bolj očitna notranja zagrenjenost. Sodim, da se je ta bolezen pojavila v njem že nekje od osme gimnazije, ostala pa je latentna, stoično jo je premagoval. Vzroka mi ni težko uganiti, ker mi je mnogo pozneje nekoč zaupal razgovor, ki sta ga imela on in neki drugi, tudi že umrli sobrat duhovnik. Morda mu je že šok bolniškega begunstva na Gornjem Štajerskem zapustil rahlo senco, da mu je zastirala sončni žar vedrine na poti življenja, tako da ni znal v duševni dramati osme gimnazije in brž po njej

presekati gordijskega vozla kakor njegov starejši brat (tudi študirani) in ne v naslednji izselitveni dramati po vojni.

Ob smrti Štefana Tonklija bi bilo treba napisati še dve poglavji: eno o njegovem pesniškem opusu, drugo pa o tem, kako brezbrizno, včasih celo brezvestno znamo Slovenci zanemariti ovrednotenje, usposobljenje, porabo talentiranih in vsestransko obetavnih mož ali žena. Rajnki Štefan Tonkli je bil ne le velik ustvarjalni — ampak tudi široko znanstveni — talent, zlasti za jezikoslovje, filozofijo, teologijo, literarno kritiko in še kaj, kakor tudi vesten delavec, umirjen pedagog, mislec, ponižen, pošten, vnet za izobrazbo in za izobraževanje pa še do mozga in kosti slovenski narodnjak. Ko mu leta 1948 ni bilo več mesta na Goriškem v striktno duhovniški službi, sem ga nagovarjal, naj se brž vpiše na univerzo v Trstu, kjer bi tako z nekaj izpiti že dobil začasno poučevanje na slovenskih srednjih šolah, upoštevajoč že teološko akademsko izobrazbo, in bi s svojimi talenti kar mimogrede došel še do polne profesorske diplome. Kaj takega je tudi njega mikalo. Manjkala je le, da povem z njegovo duhovitostjo, »osnovna ploskev«. Tako je on imenoval materialno podlago, ko je modroval: »Vsako leto ima neko geometrijsko osnovno podlago, tako nas je učil sloviti ljubljanski matematik Grošelj (bolj znan pod imenom »Fiči«). Torej bom tudi jaz kje našel to ploskev, če ne tukaj, pa v Argentini ...«. Ni imel širokih komolcev, da bi se prerinil v takratni gneči na kako pol službico na Tržaškem in da bi se ob majhni službici za vsakdanji kruh mogel zabubiti še v kak slavistični ali sploh literarni študij za nadaljnjo profesorsko službo. Vodilne osebe, ki so takrat iz žabje namesto iz ptičje perspektive dajale izselitvene nasvete, niso v svoji kurji slepoti pomislile na bodočnost naših kulturnih potreb in se niso zganile, da bi takemu vsestransko uporabnemu talentu pomagale s svojim vplivom, da bi ostal. Tisočkrat sem si predstavljal, kako bi ta mož briljiral na kakem slovenskem liceju bodisi za klasične jezike

bodisi za slovenščino bodisi za filozofijo in obenem kot duhovnik koristil narodu na radiu, na prižnici, na verskih predavanjih in podobno. Ne omenjam možnosti katehetovanja le zato, ker sem gledal realistično in praktično: za poučevanje veronauka na vseh šolah je bila takrat itak že prava gneča in čeprav je bil rajnki tudi dober katehet, pa ni bil dovolj organizator, kakor je za katehetsko službo potrebno, in na drugi strani je imel veselje za literaturo, jezikoslovje, filozofijo in velike sposobnosti v teh veščinah.

DOLINSKA SEKCIJA SLOVENSKE SKUPNOSTI V OBČINI DOLINA

vabi na

NAŠ PRAZNIK

pri obč. gledališču F. Prešeren
v Boljuncu

Sobota, 5. septembra: odprtje in od 20. ure dalje igra ansambel Taims.

Nedelja, 6. septembra: ob 17.30 kulturni program, v katerem bosta nastopala godba na pihala iz Pazina in 50-članski mladinski pevski zbor Vesela pomlad z Opčin ob spremljavi ansambla Zvezde. Govorila bosta tajnik sekcije Sergij Mahnič in deželni tajnik Ivo Jevnikar. Zvečer igra ansambel Taims.

Ponedeljek, 7. septembra: od 20. ure dalje igra ansambel Taims.

Vse tri dni delujejo kioski z raznovrstnimi jedmi na žaru in domačim vinom.

Tudi njegova Muza bi se bila v našem domačem ambientu bolj razvila. Te grenke vrstice naj ne pomenijo samo kritiko, ampak naj veljalo za bodočnost v opozorilo, da bi vodilni ljudje in vsi taki, ki se imajo za harizmatične, morali reševati probleme iz ptičje in ne iz žabje perspektive.

Stanko Zerjal

Jack London KRALJ ALKOHOL

31

Moje križarjenje z lososarskim čolnom je trajalo en teden in vrnil sem se pripravljeno, da vstopim na vseučilišče. Tekom tega teden dni trajajočega križarjenja nisem več pil. V ta namen sem se moral izogibati prijateljev, kajti pot pustolovščin je bila kakor vedno zastavljena po kralju Alkoholu. Tisti prvi dan sem želel piti, v naslednjih dneh pa ne več. Moji utrujeni možgani so si zopet opomogli. Težke vesti si nisem delal zaradi tega. Orgij tistega prvega dne v Beniciji se nisem niti sramoval niti mi ni bilo žal zaradi njih; sploh nisem niti mislil nanje in sem se z veseljem vrnil k svojim knjigam in študijam.

V tem pa sem po tem edinem zopetnem padcu v pijačo živel vzdržno, predvsem zaradi tega, ker mi ni bilo do nje. Vzdržen pa sem bil tudi zato, ker je moja pot šla med knjigami in dijaki, kjer ni bilo ne pijače ne pitja. Da sem hodil po poti pusto-

lovščin, bi bil samoposebi umevno pil. Zakaj taka je na žalost pot pustolovščin, ki je ena najljubših torišč kralja Alkohola.

Dokončal sem prvi semester prvega leta in se v januarju 1897 vpisal v drugega. Toda pomanjkanje denarja in prepričanje, da mi vseučilišče v času, ko sem si ga mogel utrgati, ne bo dalo tistega, kar sem si želel, me je prisililo, da sem ga zapustil. Nisem bil kdovekako razočaran. Dve leti sem študiral in v tistih dveh letih sem nezansko veliko bral, kar je bilo vse več vredno. Tudi moja slovnica se je izboljšala.

Odločil sem se, da neutegoma nastopim novo pot. Zanimal sem se predvsem za štiri stvari: prvič za godbo, drugič za pesništvo, tretjič za pisanje filozofskih, gospodarskih in političnih razprav, in četrtič, nazadnje in najmanj, za pisateljevanje. Odločno sem izločil godbo kot nemo-gočo, sédel v spalnico in preudarjal drugo, tretjo in četrto izbrano točko hkrati. Sveta

nebesa, kako sem pisal! Še nihče ni imel take ustvarjajoče mrzlice kot jaz, iz kate-re bi bolnik iztisnil toliko usodepolnih uspehov. Način, kakor sem delal, je zadoščal, da bi mi omeščal možgane in me privedel v blaznico. Pisal sem in pisal vse — tehtne eseje, znanstvene in sociološke kratke povesti, šaljive verze, verze vsake vrste od trioletov in sonetov do tragedije v neizmernih verzih in ogromne epe v spenserskih stancih. Včasih sem pisal dan za dnevom, nepretrgoma po petnajst ur na dan in sem pozabil na jed ali se branil, da bi se zaradi jedi odtrgal od svojih strastnih izlivov.

Potem pa pisanje na stroj. Moj svak je imel pisalni stroj, ki ga je uporabljal podnevi. Ponoči pa sem ga lahko jaz rabil. Tisti stroj je bil čudo. Še danes bi se zjokal, kadar se spomnim, kakšne boje sem imel z njim. Moral je biti prvi model iz prvega leta pisalnih strojev. Imel je samo velike črke. Obseden pa je bil od hudobnega duha. Pokoraval se ni nobenim znanim zakonom fizike in je prevrgel častitljivo pravilo, da enake stvari, storjene na enakih stvareh, dajo enake uspehe. Prisežem, da ta stroj ni nikdar dvakrat izvršil iste stvari na isti način. Venomer je doka-

— Mihec, kej rečeš na tu, ke vsi časniki pišejo, de so pr zadnih volitvah vse stranke u Trsti svojo propagando urihtale najrajši pruti Slovincam? Ke če bojo strašle sez dvojezičnostjo de bojo prdobile še več glasov?

— Narprej tu pomene, de so voditelji strank sodli, de strašenje sez globalno zaščito je taku popularna parola, de jem glasove samo prdobi jn de zastran tega ne bojo nobenga glasa zgebili. Ali, drugače povedano, de so skori vsi Tržačani pruti globalni zaščiti. Jn tu je slabo jn slabo kaže tudi za naprej.

— Jn pole kašni, ke čejo velat za demokratične, pravejo, de be mogli Slovence narprej prešet. Ti so narbol hinavski, zatu ke znajo, de be se pr štetju dosti Slovincou zgebilo.

— Ma kaku češ u Trsti spoznat, kadu je Slovinc jn kadu je Italijan? Denmo reč: mešani zakoni. Oče Italijan, mati Slovenka; kej so njih otroci? Al pej so starši oba Slovence, ma dajo otroke v talijanske šule jn u družini govoriyo slovensko, ma berejo »Piccolo« jn nobenga slovenskega časnika. Ne grejo na nobeno slovensko prireditelj jn gledajo samo televizijo. Al pej go-

zoval, da imajo neenaka dejanja enake uspehe.

Kako me je križ bolel zavoljo njega! Pred izkušnjo s tem strojem je moj hrbet vzdržal vsak še tak napor, ki ga je zahtevalo od njega moje vse prej ko mehkužno življenje. Ta pisalni stroj pa mi je dokazal, da sem imel trstiko za hrbtenico. Tudi zaradi pleč me je spravil v skrbi. Bolela so me kakor od trganja po vsakem hudem popivanju. Po tipkah tega stroja je bilo treba tolči s tako silo, da se je zunaj hiše slišalo kakor daljno grmenje ali kakor bi kdo razbijal pohištvo. B ti sem moral po njih s tako silo, da so me boleli kalcali prav do komolca, konci prstov pa so bili polni celih in razpočenih mehurčkov. Da je bil stroj moj, bi ga obdeloval s tarskim kladivom.

Najhujše pri vsem je bilo, da sem v rešnici tipkal svoje rokopise, obenem pa sem skušal obvladati stroj. Bilo je junaštvo telesne vztrajnosti, združene z viharjem v možganih, preden je bilo natipkanih tisoč besed, jaz pa sem spisal na tisoče in tisoče besed, ki so morale biti natipkane za čakajoče urednike. O, od pisanja pa do dotipkanja sem bil pošteno truden. Živci in možgani so bili proč, telo prav tako, a vendar

vorijo u družini samo italijansko jn se spounejo na slovenske besede samo če jih pride obiskat kašna žlahta s Krasa al Vipave. Al ke znajo slovensko samo kadar grejo čez blok? Jn pole vsi Slovinci znajo talijansko. Jn vsak Slovinc lahko zlahka zanika, de je Slovinc. Še posebno ker jema popačen originalen slovenski priimek. Hvečjemu bo priznau, de njegov nono je biu s Postojne ali Senožeč.

— Jn kadu bo te Slovence šteu? Melonariji? Jn kej bojo vsacga prašali: »kej si ti?« Jn vsak bo lahko reku, demokratično, kar bo teu. Jn kolko bo takih na pu al na tri kvarte Slovincou jn mešani zakoni ke bojo zatajili svoje poreklo?

— Jn res: kadu nas bo šteu? Kej morbet tisti, ke be nas radi zbrisali? Kadu bo spravu vkep tisto komisijo, ke bo odločila kadu je Slovinc jn kadu je Italijan? Jn kašne kriterije bo jemela tista komisija ke nas bo štela?

— Jn vsi tisti ke volejo talijanske stranke? Kej bojo rekli? Al pej, postaumo reč, slovenski socjalisti, za se ne zamert svojem kapotem, kej bojo rekli?

— Ma ja, ja. Sama hinavščina jn prikrivanje resnice.

—o—

BLIŽNJI VZHOD

Jordanski kralj Hussein je 1. t.m. nepričakovano dotoval v Damask. Odnosi med Sirijo in Jordanijo namreč nikakor niso dobri. Kot se je zvedelo, je želel Hussein skupno z ministrskim predsednikom Al Rifaiem razpravljati s sirskim predsednikom Assadom o položaju na Bližnjem Vzhodu in o dvostranskih odnosih.

Z več strani medtem prihajajo glasovi o osvoboditvi nekaterih tujih talcev v Libanonu. Tako je namestnik iranskega zunanjega ministra v intervjuju za španski dnevnik El País, izjavil, da računa, da bodo oblasti njegove dežele dosegle od ugrabiteljev, da izpustijo Zahodna Nemca Rudolfa Cordesa in Alfreda Schmidta.

mi ni prišlo nikdar na misel, da bi pil. Živel sem preveč v višavah, da bi bil potreben tešila. Vse budne ure, razen onih pri tistem peklenkem pisalnem stroju, sem preživel v nekih ustvarjajočih nebesih. Spričo tega nisem imel nobenega poželenja po pijači, ker sem še vedno veroval v mnoge stvari — v ljubezen vseh moških in žensk, v ljubezen moža in žene, v očetovo ljubezen, v človeško pravico, v umetnost — v celo množico prijetnih slepil, ki skrbe, da se svet suče.

Toda čakajoči uredniki so radi še dalje čakali. Moji rokopisi so prehodili vsa mogoča pota od tiskarne do tiskarne, od lista do lista med Tihim in Atlantskim oceanom. Mogoče je čarobna pisava tega stroja preprečila, da bi uredniki sprejeli vsaj en moj prispevek. Ni mi znano, kako je bilo, sam Bog pa ve, da je bila snov mojih spisov prav tako čudna kot pisava. Za smešne cene sem prodal svoje težko kupljene šolske knjige starinarjem. Izposodil sem si majhne vsote denarja, kjerkoli sem mogel, in celo bripustil, da me je moj stari oče redil s bornim zaslužkom svoje pojemačoče moči.

Ni trajalo dolgo, samo nekoliko tednov, in moral sem se vdati in iti delat. Kljub

STAROST IN PROŽNOST MOŽGANOV

Doslej je bilo velikokrat slišati, da se s starostjo okrnijo vse telesne sposobnosti ljudi in da tudi možgani starih ne morejo več imeti tiste prožnosti, kot naj bi to veljalo za mlajše ljudi. Štirinajstletna raziskava ameriških psihologov in gerontologov (zdravnikov, ki se ukvarjajo s pojavom staranja) je ugotovila, da so možgani izredno prožen del telesa, ki jih primerno usmerjena raba ohranja v vsej svoji prožnosti, oziroma da s primernimi vajami lahko tudi človek, ki nima več istih sposobnosti, kot jih je imel, ko je bil mlajši, z nekajmesečno vajno spet izboljša učinkovitost svojih možganov in živčnega sistema.

Preiskuse in preverjanja sposobnosti so izvedli na 230 primerih, ki so jih nadzorovali skozi 14 let. Pri preverjanju sposobnosti so upoštevali predvsem zdravstveno stanje in razmere, v katerih so anketiranci živeli. Ljudje, ki bolehajo za razne bolezni ožilja, so na primer bolj podvrženi tudi predčasnemu zmanjšanju možganskih sposobnosti. Ljudje, ki so ustvarjalni, in skušajo svoje življenje organizirati tako, da jim ostane nekaj časa za učenje, ohranijo dalj časa svoje intelektualne sposobnosti, obenem pa ostale sposobnosti, ki so vezane na prožnost možganov, se pravi dobro motoriko, smisel za prostor in čas in boljše psihično počutje.

Psihologi in gerontologi so si torej enotni, ko trdijo, da so tudi možgani nekakšna mišica, ki z vajo ohranja optimalno ravnovesje svojih zmogljivosti; če pa pride do popuščanja, tudi možgani postopno izgubijo na prožnosti kot ostalo telo.

Sporočilo je torej jasno. Za zdravo starost in dobro počutje je pametno dnevno vaditi svoje možganske sposobnosti. Učenje, vaje za spomin in ustvarjalno delo so najboljše preventivno sredstvo, hkrati pa tudi zdravilo za vse tiste, ki opažajo, da nimajo več iste »prožnosti«, kot so jo imeli, ko so bili mlajši.

temu nisem opazil nobene potrebe po pijači. Nisem bil razočaran. Moja pisateljska pot se je samo zavlekla, to je bilo vse. Morebiti sem potreboval še nadaljnega pripravljanja. Iz knjig sem se bil dovolj naučil, da sem spoznal, da sem se približal vedi šele do roba njene obleke. Še vedno sem živel v višavah. Vse budne ure in večino ur, ki bi jih bil moral porabiti za spanje, sem prebil pri knjigah.

Zunaj na deželi, v belmontski akademiji, sem pričel delati v majhni, popolno opremljeni parni pralnici. Z nekim drugim fantom sva opravljala vse delo od sortiranja in pranja do likanja belih srajc, ovratnikov in manšet od finega škrobljenega perila za žene profesorjev. Delala sva kot črna živina, zlasti ko je prišlo poletje in so dijaki začeli nositi platnene hlače. Strašansko veliko časa je treba, da zlikaš ene platnene hlače. Strašansko veliko časa je treba, da zlikaš ene platnene hlače. In koliko jih je bilo! Potila sva se dolge vroče tedne ob delu, ki ga nikoli ni bilo konec, in marsikatero noč, ko so dijaki že davno spali v postelji, sva s tovarišem garala ob električni luči pri parni mongi ali likalni mizi.

(Dalje)